

AZ IRODALOMTÖRTÉNET KUTATÁSÁNAK ÖTÉVES TERVE

A Tudományos Tanács működése, majd még fokozottabban a Magyar Tudományos Akadémia újjászervezése lehetővé tette, hogy a szocialista tervszerű munka kiterjedjen a legkülönbözőbb tudományágakra, így az irodalomtörténeti kutatás területére is.

Irodalomtörténeti kutatásunk irányításának legfőbb szempontja világos: mind a magyar, mind a világirodalom területén irodalomtörténetírásunknak hatékonyan hozzá kell járulnia dolgozó népünknek a szocializmus és proletár nemzetköziség szellemében való neveléséhez. A mellett, hogy meg kell tisztítanunk irodalmi köztudatunkat a burzsoá irodalomtörténészek ferdítéseitől és hazugságaitól, — fel kell tárnunk irodalmunknak eddig elhanyagolt, sőt elleplezett nagy haladó hagyományait, meg kell indítanunk irodalomtörténetünknek marxista-leninista szellemű kritikai értékelését és hozzá kell járulnunk a magunk részéről is a világirodalom nagy alakjainak, alkotásainak és korszakainak marxista átértékeléséhez. Mind a magyar, mind a világirodalom helyes és kritikai értékelésével tevékenyen be kell kapcsolódnunk a burzsoá dekadencia különféle művészeti megnyilatkozásai elleni harcba, elő kell segítenünk irodalmunknak a szocialista realizmus szellemében történő fejlődését. Munkásságunknak így a béke és az imperializmus táborá között folyó harc szerves részévé, a béketábor magyar szakaszának számottevő ideológiai segéderejévé kell fejlődnie.

A magyar irodalomtörténeti kutatómunka legfőbb feladata XIX. és XX.-századi irodalomtörténetünk újjáértékelése, természetesen a nélkül, hogy a régebbi korokkal való foglalkozást elhanyagolnók. Fontos feladat e téren az *írók igazi arcának megrajzolása*. Alaposan felül kell vizsgálnunk az eddigi kutatásokat mind adatszerűség, mind értékelés szempontjából, s miközben feltárjuk klasszikusaink nagy örökségét, a reakciós irodalomtörténészek által osztályszempontok alapján háttérbe szorított, illetve túlértékelt íróinkat is őket megillető helyükre kell állítanunk. Így öt éves tervünk során a közönség kezébe kívánjuk adni — többek között — József Attila, Ady Endre, Móricz Zsigmond, Mikszáth Kálmán, Arany János, Vörösmarty Mihály életének és munkásságának a szaktudomány igényeinek megfelelő, de a legszélesebb olvasóréteg számára is hozzáférhető modorban megírt monográfiáját; mellettük természetesen régebbi multunk nagyjairól sem feledkezünk meg és az öt éves terv keretén belül sor fog kerülni egy-egy Zrínyi Miklósról, Bessenyei Györgyről, Kazinczy Ferencről, Kölcsey Ferenc-

ről, Csokonai Vitéz Mihályról szóló önálló műre is — hogy csak egy pár nevet ragadjunk ki az előttünk álló feladatok halmazából.

Eddigi irodalomtörténetírásunk még adatszerűen is alig foglalkozott a különféle *irodalmi irányok harcaival*, s ha hozzájuk is nyult, ezt csak irodalmi pletykaként, vagy elmitológizált szellemi áramlatként kezelte. Teljesen elmulasztotta e küzdelmek elvi tartalmának, társadalmi-politikai hátterének elemzését. Irodalomtörténetírásunk feladata, hogy feltárja irodalmunkban a régi és az új harcát a különböző korokon át, s megmutassa ezeknek a harcoknak valóságos osztálytartalmát, társadalmi, politikai alapjait. Így irodalomtörténészeinkre vár, hogy a történelmi materializmus alapjáról megvizsgálják az irodalmi népiesség történetét és irodalompolitikai, politikai-társadalmi szerepét; kielemezzék az Ady Endre, majd József Attila körül dúlt harcok valódi tartalmát; de a következő öt év feladata lenne az urbánusok és népiesek harcának tüzetes megvizsgálása, a Gyulai Pál és ellenzéke közötti viszony feltárása, a romantikus dramaturgia keltette harc tüzetes vizsgálata, valamint a Jagelló-kori humanizmus, vagy a felvilágosodási erdélyi előfutárainak alapos szemügyrevétele, stb., és ezen irodalmi irányzatoknak koruk politikai áramlataival, társadalmi és gazdasági fejlődésével való kapcsolatainak feltárása.

Csaknem teljesen elmulasztotta eddigi irodalomtörténetírásunk *az irodalmi szemlélet alakulásának* vizsgálatát, a kritika történetének elemzését, holott a társadalmi fejlődés osztályszempontjai ezekben az értékelésekben, esztétikai állásfoglalásokban sokszor közvetlenebbül, kézzelfoghatóbban jelentkeznek, mint magukban az alkotásokban. Nem foglalkozott irodalomtörténetírásunk legnagyobb íróink irodalomszemléletével, sem azzal a termékenyítő hatással, amelyet a világirodalom nagy haladó írói gyakoroltak a haladó magyar irodalmi szemlélet alakulására. Így meg kell írunk irodalmi kritikánk és irodalomtörténetírásunk történetét, Ady, Petőfi, Vörösmarty, Jókai megítélésének alakulását fellépésüktől napjainkig, a 19. századi nagy orosz irodalom sorsát a magyar közvéleményben, magyar irodalmi tankönyveink, irodalmi antológiáink történetét stb.

Elmulasztotta eddigi irodalomtörténetírásunk *az irodalom és politika kapcsolatának vizsgálatát*, holott azoknak a szálaknak az ismerete, amelyek az irodalmat az egyes korokban a politikával, kiváltképpen pedig a nagy haladó társadalmi mozgalmakkal összekötik, valamint azoknak az eszközöknek a leleplezése, amelvekkel az uralkodó osztályok küzdöttek a haladó irodalom ellen, nélkülözhetetlen a helyes irodalmi értékelés kialakításához. Így fel kell tárnunk történelmünk nagy alakjainak (Mátyás, Dózsa, Rákóczi, Kossuth) az irodalomban megörökített emlékezetét, a haladó társadalmi mozgalmak (görög, lengyel, olasz szabadságharc, 1848-as forradalmak, párizsi Commune, 1905-ös orosz forradalom, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom, 1918—19, a spanyol polgárháború) hatását és visszhangját a magyar irodalomban, irodalmunk és a jozefinizmus, a Martinovics-per és a magyar irodalom, stb., stb. egymással való kapcsolatait.

Új alapokra kell fektetnünk a *műfaji és stílustörténeti kutatásokat*. Az eddigi formalista tárgyalásmód helyett a konkrét társadalmi-történelmi vizsgálatnak kell egveduralkodóvá válnia, mely egy-egy meghatározott korszakon belül konkrétan elemzi egy-egy műfaj, stilisztikai

vagy verstani sajátosság uralkodóvá válását, majd háttérbeszorulását, s feltárja e formai változások tartalmi előfeltételeit, megmutatja a változások társadalmi-történelmi alapjait. Ebből a szempontból kell megírunk a magyar jambikus verselés történetét, a magyar versesregény történetét, a XX. századi irodalom formabontó törekvéseinek jelentőségét és szerepét, stb.

Az eredményes kutatómunkának előfeltétele a fontosabb irodalmi források hozzáférhetővé tétele *megbízható szövegkiadásokban*, valamint azoknak a segédeszközöknek a megteremtése, amelyek a kutatókat munkájuk során gyors és megbízható tájékoztatásban részesítik (bibliográfiák, életrajzi lexikonok stb.). Ezért kívánjuk létrehozni József Attila, Ady Endre, Petőfi Sándor, Arany János, Vörösmarty Mihály, Csokonai Vitéz Mihály, Bacsányi János, Balassi Bálint kritikai szövegkiadását, a kuruckor költészetének kritikai kiadását, a XIX. és XX. század jelentős íróinak kéziratban lévő, vagy folyóiratokban szétszórótt írásainak, leveleinek kiadását (Erdélyi János útinaplója, Bártfay László naplója, Vajda János hírlapi cikkei, stb.), a magángyűjteményeknek, vidéki gyűjteményekben lévő kéziratoknak lefényképeztetését és egy helyen való gyűjtését. Tervünk egyik fontos feladata, hogy a különböző bibliográfiai munkálatok mellett mielőbb megvalósítson egy olyan történeti csoportosítású, bibliográfiával is felszerelt életrajzi lexikont, amely lehetővé tenné Pintér Jenő ellenforradalmi szellemű és szakmailag is silány művének a forgalomból való teljes kivonását.

Világirodalmi téren kutatómunkánk középpontjába a szovjet irodalmat kell állítani, mint az egyetlen olyan irodalmat, amely a dolgozókat és az elnyomottakat harcra szervezi mindenfajta kizsákmányolás és bérabszolgaság végleges megsemmisítéséért. Ugyanakkor az eddiginél sokkal behatóbban kell foglalkozni a nagy orosz haladó irodalmi hagyományokkal, valamint a népi demokratikus országok élő irodalmával és haladó hagyományaival.

A kapitalista országok irodalmával foglalkozó irodalomtörténet-írásunkon eddig uralkodott a kozmopolitizmus és a dekadencia. Ez ellen a legélesebben fel kell vennünk a harcot, s jövőndő kutatásaink előterébe kell állítanunk a munkásosztály harcainak hatása alatt keletkezett és abban résztvett irodalmat, valamint a kapitalista országokban élő népek haladó irodalmi hagyományait. Itt az ideje, hogy tudományosan is hozzákezdjünk a dekadens, népellenes írók és áramlatok, valamint ezek magyarországi ügynökeinek a leleplezéséhez.

A világirodalom és a magyar irodalom marxista-leninista szellemben való értékelésében dicső példa áll előttünk: a Szovjetunió irodalomtudománya, amelyre e téren is támaszkodnunk lehet és kell. Ha komoly munkát akarunk e téren végezni, el kell sajátítanunk mindazokat az eredményeket, amelyeket a Szovjetunió az irodalom jelenségeinek marxista szellemű értékelésében, a kozmopolitizmus és dekadencia elleni harc terén elért. Ennek érdekében fokoznunk kell a Szovjetunió, valamint a népi demokráciák irodalomtudományi kutatásai legkiemelkedőbb alkotásainak magyarra való fordítását.

Mind a magyar, mind a világirodalmi tervek megvalósításának egyik legsúlyosabb kerékkötője a rendelkezésre álló káderek szűkös volta. Eppen ezért a terv egyik főfeladata a káderek megfelelő szellemű

és színvonalú képzésének az elősegítése, illetve a fiatal, a terv megvalósítása során felnövekvő kádereknek a terv teljesítésébe való bekapcsolása.

Mivel Irodalomtörténeti Kutatóintézetet mindeztideig létrehozni nem tudtunk — erre előreláthatólag a terv megvalósítása során kerül sor —, a kutatómunka a Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Szakosztályának irányításával a Magyar Irodalomtörténeti Társaságban, illetve annak egyes munkaközösségeiben és az egyetemek, elsősorban a budapesti Tudomány Egyetem Irodalomtörténeti Intézetében folyik. Az Irodalomtörténeti Társaság havi vitaülésein a jelentősebb elvi kérdéseket a széles érdeklődő közönség elé viszi; korszakok szerint felosztott három munkaközösségében, valamint a bibliográfiai, sajtótörténeti, színház- és drámatörténeti munkaközösségekben pedig az érintett területtel foglalkozó kutatók vitatják meg egymás készülő műveit, illetve a munka során felmerülő elvi kérdéseket.

Világirodalmi téren mind terveink, mind a munka megszervezése még kezdetlegesebb fokon áll, mint a magyar irodalom terén. Itt három munkaközösség kezdte meg a működését, az orosz, illetve a szovjet irodalom, a népi demokráciák irodalma és a nyugati irodalmak kutatóiból álló munkaközösség.

A már megindult munka és a kialakuló szervezeti formák ellenére tudatában vagyunk mindazoknak a nehézségeknek, amelyek munkánk útjában tornyosulnak. E nehézségek közül az egyik legjelentősebb az egyes területeken foglalatosskodók kis száma. Éppen ezért az Irodalomtörténeti Társaság a sajtó útján felhívást bocsátott ki, amelyben az irodalomtudomány művelése iránt érdeklődőket felszólította a jelentkezésre, a tervszerű munkába való bekapcsolódás érdekében. Így reméljük, hogy irodalmi munkánk ártértékelését, haladó hagyományaink feltárását valóban a széles érdeklődő tömegek ügyévé tudjuk tenni, s mind több arra alkalmas kutató bekapcsolásával, munkásosztályunk diadalmas példája után indulva, tervünket sikerrel fogjuk teljesíteni, hogy minél előbb felelhessünk meg azoknak a követelményeknek, amelyeket a haladó magyar irodalomtudomány elé Pártunk, a győztes dolgozó nép tűz.

Nagy Péter